

1-AIN-616 Symbolické programovanie a LISP

Letný semester 2015/16

5. prednáška

Ján Komara

Obsah 5. prednášky

Primitívne rekurzívne funkcie

Aritmetizácia primitívne rekurzívnych odvození

Interpreter programovacieho jazyka

Univerzálna funkcia pre primitívne rekurzívne funkcie

Primitívne rekurzívne indexy

Primitívne rekurzívne funkcie

Definícia triedy primitívne rekurzívnych funkcií

► Základné funkcie:

- konštantná funkcia $Z(x) = 0$,
- funkcia nasledovníka $S(x) = x + 1$,
- identity (projekcie):

$$I_i^n(x_1, \dots, x_n) = x_i$$

pre každé $1 \leq i \leq n$.

► Kompozícia (skladanie) funkcií:

$$f(x_1, \dots, x_n) = h(g_1(x_1, \dots, x_n), \dots, g_m(x_1, \dots, x_n)).$$

► Primitívna rekurzia:

$$\begin{aligned} f(0, y_1, \dots, y_n) &= g(y_1, \dots, y_n) \\ f(S(x), y_1, \dots, y_n) &= h(x, f(x, y_1, \dots, y_n), y_1, \dots, y_n). \end{aligned}$$

Primitívne rekurzívne funkcie

Definícia triedy primitívne rekurzívnych funkcií

► Základné funkcie:

- konštantná funkcia $Z(x) = 0$,
- funkcia nasledovníka $S(x) = x + 1$,
- identity (projekcie):

$$I_i^n(\vec{x}) = x_i$$

pre každé $1 \leq i \leq n$.

► Kompozícia (skladanie) funkcií:

$$f(\vec{x}) = h(g_1(\vec{x}), \dots, g_m(\vec{x})).$$

► Primitívna rekurzia:

$$\begin{aligned} f(0, \vec{y}) &= g(\vec{y}) \\ f(S(x), \vec{y}) &= h(x, f(x, \vec{y}), \vec{y}). \end{aligned}$$

Primitívne rekurzívne funkcie

Definícia

- ▶ Základné funkcie: $Z(x) = 0$, $S(x) = x + 1$, $I_i^n(\vec{x}) = x_i$.
- ▶ Kompozícia funkcií: $f(\vec{x}) = h(g_1(\vec{x}), \dots, g_m(\vec{x}))$.
- ▶ Primitívna rekurzia:

$$f(0, \vec{y}) = g(\vec{y}) \quad f(S(x), \vec{y}) = h(x, f(x, \vec{y}), \vec{y}).$$

Sčítanie

$$\begin{array}{ll} 0 + y = y & h(x, z, y) = S I_2^3(x, z, y) \\ x + 1 + y = x + y + 1 & 0 + y = I(y) \\ & S(x) + y = h(x, x + y, y) \end{array}$$

Primitívne rekurzívne funkcie

Definícia

- ▶ Základné funkcie: $Z(x) = 0$, $S(x) = x + 1$, $I_i^n(\vec{x}) = x_i$.
- ▶ Kompozícia funkcií: $f(\vec{x}) = h(g_1(\vec{x}), \dots, g_m(\vec{x}))$.
- ▶ Primitívna rekurzia:

$$f(0, \vec{y}) = g(\vec{y}) \quad f(S(x), \vec{y}) = h(x, f(x, \vec{y}), \vec{y}).$$

Násobenie

$$\begin{array}{ll} 0 \cdot y = 0 & h_2(x, z, y) = I_2^3(x, z, y) + I_3^3(x, z, y) \\ (x + 1) \cdot y = x \cdot y + y & 0 \cdot y = Z(y) \\ & S(x) \cdot y = h_2(x, x \cdot y, y) \end{array}$$

Primitívne rekurzívne funkcie

Definícia

- ▶ Základné funkcie: $Z(x) = 0$, $S(x) = x + 1$, $l_i^n(\vec{x}) = x_i$.
- ▶ Kompozícia funkcií: $f(\vec{x}) = h(g_1(\vec{x}), \dots, g_m(\vec{x}))$.
- ▶ Primitívna rekurzia:

$$f(0, \vec{y}) = g(\vec{y}) \quad f(S(x), \vec{y}) = h(x, f(x, \vec{y}), \vec{y}).$$

Umocňovanie

$$C_1(x) = S Z(x)$$

$$h_3(y, z, x) = l_3^3(y, z, x) \cdot l_2^3(y, z, x)$$

$$f(0, x) = C_1(x)$$

$$f(S(y), x) = h_3(y, f(y, x), x)$$

$$x^0 = 1$$

$$x^{y+1} = x \cdot x^y$$

$$x^y = f(l_2^2(x, y), l_1^2(x, y))$$

Primitívne rekurzívne funkcie

Primitívne rekurzívne funkcie a deklaratívne programovanie

- ▶ Základný vývoj primitívne rekurzívnych funkcií.
- ▶ Primitívne rekurzívne predikáty a ohraničená minimalizácia.
- ▶ Párovacia funkcia a aritmetizácia dátových štruktúr.
- ▶ Vnorená jednoduchá rekúzia:

$$f(0, y) = g(y)$$

$$f(x + 1, y) = h\left(x, f(x, s_1(x, y)), f(x, s_2(x, y, f(x, s_1(x, y))))\right), y).$$

- ▶ Regulárne rekurzívne definície s mierou:

$$f(\vec{x}) = \tau[f; \vec{x}].$$

Podmienka regularity $\Gamma_{f(\vec{\rho})} \rightarrow \mu[\vec{\rho}] < \mu[\vec{x}]$ pre rekurzívne volanie $f(\vec{\rho})$ funkcie f v terme τ .

Aritmetizácia primitívne rekurzívnych odvození

Príklad

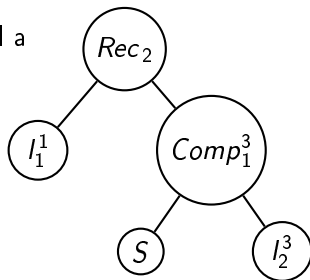
Primitívne rekurzívne odvozenie operácie sčítania

$$\begin{aligned}0 + y &= y \\ x + 1 + y &= x + y + 1\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}h(x, z, y) &= S I_2^3(x, z, y) \\ 0 + y &= I(y) \\ S(x) + y &= h(x, x + y, y).\end{aligned}$$

Primitívne rekurzívny funkčný symbol a jeho syntaktický strom:

$$Rec_2(I_1^1, Comp_1^3(S, I_2^3))$$

Aritmetizácia primitívne rekurzívnych odvození

Primitívne rekurzívne funkčné symboly

Trieda PR^n pozostáva z n -árnych p.r. funkčných symbolov:

- ▶ $Z \in PR^1$, $S \in PR^1$ a $I_i^n \in PR^n$ pre $1 \leq i \leq n$.
- ▶ Ak $h \in PR^m$ a $g_1, \dots, g_m \in PR^n$, potom

$$Comp_m^n(h, g_1, \dots, g_m) \in PR^n.$$

- ▶ Ak $g \in PR^n$ a $h \in PR^{n+2}$, potom

$$Rec_{n+1}(g, h) \in PR^{n+1}.$$

Ich zjednotenie je množina všetkých p.r. funkčných symbolov

$$PR = \bigcup_{n \geq 1} PR^n.$$

Aritmetizácia primitívne rekurzívnych odvození

Interpretácia primitívne rekurzívnych funkčných symbolov

Symbol $f \in PR^n$ interpretujeme ako n -árnu funkciu $f^{\mathcal{N}}$ nad $\mathbb{N}$:

- ▶ $Z^{\mathcal{N}}$ je konštantná funkcia $Z(x) = 0$.
- ▶ $S^{\mathcal{N}}$ je funkcia nasledovníka $S(x) = x + 1$.
- ▶ $(I_i^n)^{\mathcal{N}}$ je identita $I_i^n(\vec{x}) = x_i$.
- ▶ $(Comp_m^n(h, g_1, \dots, g_m))^{\mathcal{N}}$ je funkcia definovaná kompozíciou

$$(Comp_m^n(h, g_1, \dots, g_m))^{\mathcal{N}}(\vec{x}) = h^{\mathcal{N}}(g_1^{\mathcal{N}}(\vec{x}), \dots, g_m^{\mathcal{N}}(\vec{x})).$$

- ▶ $(Rec_n(g, h))^{\mathcal{N}}$ je funkcia definovaná primitívnou rekúziou

$$(Rec_n(g, h))^{\mathcal{N}}(0, \vec{y}) = g^{\mathcal{N}}(\vec{y})$$

$$(Rec_n(g, h))^{\mathcal{N}}(x + 1, \vec{y}) = h^{\mathcal{N}}(x, (Rec_n(g, h))^{\mathcal{N}}(x, \vec{y}), \vec{y}).$$

Aritmetizácia primitívne rekurzívnych odvození

Aritmetizácia primitívne rekurzívnych funkčných symbolov

Pomocou párových konštruktorov z rôznymi rozlišovacími položkami:

$$\mathbf{Z} = \langle 1, 0 \rangle \quad (\text{konštantná funkcia})$$

$$\mathbf{S} = \langle 2, 0 \rangle \quad (\text{funkcia nasledovníka})$$

$$\mathbf{I}_i^n = \langle 3, n, i \rangle \quad (\text{identity})$$

$$\langle g, gs \rangle = \langle 4, g, gs \rangle \quad (\text{kontrakcia})$$

$$\mathbf{Comp}_m^n(h, gs) = \langle 5, n, m, h, gs \rangle \quad (\text{kompozícia})$$

$$\mathbf{Rec}_n(g, h) = \langle 6, n, g, h \rangle. \quad (\text{primitívna rekurzia})$$

Pre konštruktor $\langle g, gs \rangle$ používame podobné notačné konvencie ako pre párovaciu funkciu $\langle x, y \rangle$.

Aritmetizácia primitívne rekurzívnych odvození

Aritmetizácia primitívne rekurzívnych funkčných symbolov

Číslo $\ulcorner f \urcorner \in \mathbb{N}$ označuje kód (aritmetizáciu) primitívne rekurzívneho funkčného symbolu $f \in \text{PR}$. Induktívna definícia:

$$\ulcorner Z \urcorner = \mathbf{Z}$$

$$\ulcorner S \urcorner = \mathbf{S}$$

$$\ulcorner I_i^n \urcorner = \mathbf{I}_i^n$$

$$\ulcorner \text{Comp}_m^n(h, g_1, \dots, g_m) \urcorner = \mathbf{Comp}_m^n(\ulcorner h \urcorner, \langle \ulcorner g_1 \urcorner, \dots, \ulcorner g_m \urcorner \rangle)$$

$$\ulcorner \text{Rec}_n(g, h) \urcorner = \mathbf{Rec}_n(\ulcorner g \urcorner, \ulcorner h \urcorner).$$

Aritmetizácia primitívne rekurzívnych odvodení

Príklad

Primitívne rekurzívne odvedenie operácie sčítania

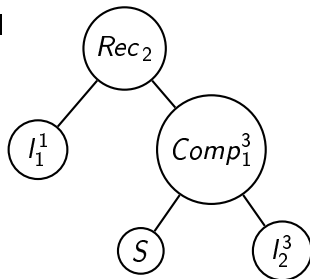
$$\begin{array}{ll} 0 + y = y & h(x, z, y) = S I_2^3(x, z, y) \\ x + 1 + y = x + y + 1 & 0 + y = I(y) \\ & S(x) + y = h(x, x + y, y). \end{array}$$

Primitívne rekurzívny funkčný symbol

$$Rec_2(I_1^1, Comp_1^3(S, I_2^3))$$

a jeho aritmetizácia

$$Rec_2(I_1^1, Comp_1^3(S, I_2^3)).$$

Interpreter programovacieho jazyka

Špecifikácia

Interpreter programovacieho jazyka p.r. odvedení je binárna funkcia $e \bullet x$, ktorá má tieto dve základné vlastnosti:

- ▶ Pre každé $f \in \text{PR}^n$ a $x_1, \dots, x_n \in \mathbb{N}$ platí rovnosť

$$\lceil f \rceil \bullet \langle x_1, \dots, x_n \rangle = f^{\mathcal{N}}(x_1, \dots, x_n).$$

- ▶ Pre každé číslo $e \in \mathbb{N}$, unárna funkcia f definovaná vzťahom

$$f(x) = e \bullet x$$

je primitívne rekurzívna funkcia.

Interpreter programovacieho jazyka

Implementácia

Diskriminácia podľa konštruktorov p.r. funkčných symbolov:

$e \bullet x = \mathbf{case}$

$$e = Z \Rightarrow 0$$

$$e = S \Rightarrow x + 1$$

$$e = I_i^n \Rightarrow [x]_i^n$$

$$e = \langle g, gs \rangle \Rightarrow \langle g \bullet x, gs \bullet x \rangle$$

$$e = \mathbf{Comp}_m^n(h, gs) \Rightarrow h \bullet (gs \bullet x)$$

$$e = \mathbf{Rec}_n(g, h) \Rightarrow$$

case

$$x = \langle 0, y \rangle \Rightarrow g \bullet y$$

$$x = \langle z + 1, y \rangle \Rightarrow h \bullet \langle z, \mathbf{Rec}_n(g, h) \bullet \langle z, y \rangle, y \rangle$$

$$\mathbf{otherwise} \Rightarrow 0$$

end

$$\mathbf{otherwise} \Rightarrow 0$$

end.

Interpreter programovacieho jazyka

Implementácia

Klauzálna forma rekurzívnej definície:

$$Z \bullet x = 0$$

$$S \bullet x = x + 1$$

$$I_i^n \bullet x = [x]_i^n$$

$$\langle g, gs \rangle \bullet x = \langle g \bullet x, gs \bullet x \rangle$$

$$Comp_m^n(h, gs) \bullet x = h \bullet (gs \bullet x)$$

$$Rec_n(g, h) \bullet \langle 0, y \rangle = g \bullet y$$

$$Rec_n(g, h) \bullet \langle x + 1, y \rangle = h \bullet \langle x, Rec_n(g, h) \bullet \langle x, y \rangle, y \rangle.$$

Interpreter programovacieho jazyka

Dobré usporiadanie

Lexikografické usporiadanie dvojíc prirodzených čísel

$$(a, b) <_{\text{lex}} (c, d) \leftrightarrow a < c \vee a = c \wedge b < d.$$

Je to dobré usporiadanie: každá ostro klesajúca postupnosť

$$(a_1, b_1) >_{\text{lex}} (a_2, b_2) >_{\text{lex}} (a_3, b_3) >_{\text{lex}} (a_4, b_4) >_{\text{lex}} \dots$$

je konečná.

Transfinitná rekurzia

Podmienky regularity pre interpreter $e \bullet x$ sú triviálne splnené, napr.

$$\begin{aligned} (\mathbf{Rec}_n(g, h), \langle x, y \rangle) &<_{\text{lex}} (\mathbf{Rec}_n(g, h), \langle x + 1, y \rangle) \\ (h, \langle x, \mathbf{Rec}_n(g, h) \bullet \langle x, y \rangle, y \rangle) &<_{\text{lex}} (\mathbf{Rec}_n(g, h), \langle x + 1, y \rangle). \end{aligned}$$

Univerzálna funkcia pre primitívne rekurzívne funkcie

Definícia univerzálnej funkcie

Vravíme, že $(n+1)$ -árna funkcia U_n je univerzálnou pre triedu n -árnych p.r. funkcií, ak sú splnené tieto podmienky:

- ▶ Pre každú n -árnu p.r. funkciu f existuje číslo e také, že pre každú n -ticu čísel $x_1, \dots, x_n$ platí rovnosť

$$U_n(e, x_1, \dots, x_n) = f(x_1, \dots, x_n).$$

- ▶ Pre každé číslo e je n -árna funkcia f definovaná vzťahom

$$f(x_1, \dots, x_n) = U_n(e, x_1, \dots, x_n)$$

primitívne rekurzívna.

Funkciu U_n definujeme predpisom

$$U_n(e, x_1, \dots, x_n) = e \bullet \langle x_1, \dots, x_n \rangle.$$

Univerzálna funkcia pre primitívne rekurzívne funkcie

Univerzálna funkcia U_1 nie je primitívne rekurzívna

Dôkaz sporom: predpokladajme, že funkcia U_1 je primitívne rekurzívna. Potom aj unárna funkcia f definovaná vzťahom

$$f(x) = U_1(x, x) + 1 \quad (1)$$

je primitívne rekurzívna. Existuje teda číslo e také, že pre každé číslo x platí rovnosť

$$U_1(e, x) = f(x). \quad (2)$$

Postupnými úpravami teraz dostaneme

$$f(e) \stackrel{(1)}{=} U_1(e, e) + 1 \stackrel{(2)}{=} f(e) + 1.$$

Spor.

Univerzálna funkcia pre primitívne rekurzívne funkcie

Univerzálna funkcia U_n nie je primitívne rekurzívna

Dôkaz sporom: predpokladajme, že funkcia U_n je primitívne rekurzívna. Potom aj n -árna funkcia f definovaná vzťahom

$$f(x_1, \dots, x_n) = U_n(x_1, x_1, \dots, x_n) + 1 \quad (1)$$

je primitívne rekurzívna. Existuje teda číslo e také, že pre každú n -ticu čísel $x_1, \dots, x_n$ platí rovnosť

$$U_n(e, x_1, \dots, x_n) = f(x_1, \dots, x_n). \quad (2)$$

Postupnými úpravami teraz dostaneme

$$f(e, \dots, e) \stackrel{(1)}{=} U_n(e, e, \dots, e) + 1 \stackrel{(2)}{=} f(e, \dots, e) + 1.$$

Spor.

Univerzálna funkcia pre primitívne rekurzívne funkcie

Graf univerzálnej funkcie U_1 nie je primitívne rekurzívny

Dôkaz sporom: predpokladajme, že graf univerzálnej funkcie

$$G_1(e, x, y) \leftrightarrow U_1(e, x) = y \quad (1)$$

je p.r. predikát. Potom je primitívne rekurzívny aj unárny predikát

$$P(x) \leftrightarrow G_1(x, x, 0). \quad (2)$$

Existuje teda číslo e také, že pre každé číslo x platí rovnosť

$$U_1(e, x) = P_*(x). \quad (3)$$

Postupnými úpravami teraz dostaneme spor:

$$P(e) \stackrel{(2)}{\Leftrightarrow} G_1(e, e, 0) \stackrel{(1)}{\Leftrightarrow} U_1(e, e) = 0 \stackrel{(3)}{\Leftrightarrow} P_*(e) = 0 \Leftrightarrow \neg P(e).$$

Univerzálna funkcia pre primitívne rekurzívne funkcie

Graf univerzálnej funkcie U_n nie je primitívne rekurzívny

Dôkaz sporom: predpokladajme, že graf univerzálnej funkcie

$$G_n(e, x_1, \dots, x_n, y) \leftrightarrow U_n(e, x_1, \dots, x_n) = y \quad (1)$$

je p.r. predikát. Potom je primitívne rekurzívny aj n -árny predikát

$$P(x_1, \dots, x_n) \leftrightarrow G_n(x_1, x_1, \dots, x_n, 0). \quad (2)$$

Existuje teda číslo e také, že pre každú n -ticu čísel $x_1, \dots, x_n$ platí

$$U_n(e, x_1, \dots, x_n) = P_*(x_1, \dots, x_n). \quad (3)$$

Postupnými úpravami teraz dostaneme spor:

$$\begin{aligned} P(e, \dots, e) &\stackrel{(2)}{\Leftrightarrow} G_n(e, e, \dots, e, 0) \stackrel{(1)}{\Leftrightarrow} U_n(e, e, \dots, e) = 0 \stackrel{(3)}{\Leftrightarrow} \\ &\Leftrightarrow P_*(e, \dots, e) = 0 \Leftrightarrow \neg P(e, \dots, e). \end{aligned}$$

Primitívne rekurzívne indexy

Definícia

Prirodzené číslo e také, že

$$\forall x_1 \dots \forall x_n f(x_1, \dots, x_n) = e \bullet \langle x_1, \dots, x_n \rangle,$$

sa nazýva primitívne rekurzívny index funkcie f .

Veta

Funkcia je primitívne rekurzívna práve vtedy, keď má primitívne rekurzívny index.